

ISSAI 30

The International Standards of Supreme Audit Institutions, ISSAI, are issued by the International Organization of Supreme Audit Institutions, INTOSAI. For more information visit www.issai.org

INTOSAI

Etika Məcəlləsi

Bakı - 2008

INTOSAI PROFESSIONAL STANDARDS COMMITTEE

PSC-SECRETARIAT

RIGSREVISIONEN • LANDGREVEN 4 • P.O. Box 9009 • 1022 COPENHAGEN K • DENMARK
TEL.: +45 3392 8400 • FAX: +45 3311 0415 • E-MAIL: INFO@RIGSREVISIONEN.DK

INTOSAI

INTOSAI General Secretariat - RECHNUNGSHOF
(Austrian Court of Audit)
DAMPFSCHIFFSTRASSE 2
A-1033 VIENNA
AUSTRIA

Tel.: ++43 (1) 711 71 • Fax: ++43 (1) 718 09 69

E-MAIL: intosai@rechnungshof.gv.at;
WORLD WIDE WEB: <http://www.intosai.org>

MÜNDƏRİCAT

I Bölmə.....	4
<i>Giriş.....</i>	<i>4</i>
II Bölmə.....	5
<i>Düzgünlük.....</i>	<i>5</i>
III Bölmə.....	6
<i>Müstəqillik, obyektivlik və qərəzsizlik.....</i>	<i>6</i>
IV Bölmə.....	7
<i>Peşə məxfiliyi.....</i>	<i>7</i>
V Bölmə.....	8
<i>Səriştəlik.....</i>	<i>8</i>
Lüğət.....	8

I Bölmə. Giriş

Etika Məcəlləsinin konsepsiyası, mənşəyi və məqsədi

1. INTOSAI dövlət sektorundakı auditorlar üçün beynəlxalq Etika Məcəlləsinin yaradılmasını zəruri hesab etmişdir.
2. Etika Məcəlləsi auditorların gündəlik işlərində rəhbər tutmalı olduqları dəyər və prinsipləri əks etdirən əhatəli bəyannamədir. Dövlət sektorundakı auditorun sərbəstliyi, səlahiyyətləri və məsuliyyəti Ali Audit Qurumuna (AAQ), onun əməkdaşlarına və ya audit işinə cəlb edilmiş işçilərə yüksək etik tələblər irəli sürür. Dövlət sektorundakı auditorlar üçün etik tələblər həm bütövlükdə mülki qulluqçulara aid edilən ümumi etik tələbləri, həm də peşə öhdəlikləri nəzərə alınmaqla auditorlara aid edilən xüsusi tələbləri əks etdirməlidir.
3. Auditin Rəhbər Prinsiplərinin Lima Bəyannaməsinə¹ əsaslanan INTOSAI-nin Etika Məcəlləsi 1992-ci ilin iyun ayında Audit Standartları üzrə INTOSAI Komitəsi tərəfindən qəbul edilmiş INTOSAI-nin Audit Standartlarının gücləndirilməsinə yönəldilmiş zəruri əlavə kimi qəbul edilməlidir.
4. INTOSAI-nin Etika Məcəlləsi hər bir AAQ-ın rəhbəri, məsul icraçılar, fərdi auditorlar, audit işinə cəlb edilmiş və AAQ adından fəaliyyət göstərən bütün şəxslər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Lakin Etika Məcəlləsi AAQ-ın təşkilati strukturuna hər hansı şəkildə təsir etmə kimi başa düşülməməlidir.

Mədəniyyət, dil, huquqi və sosial sistemdə mövcud olan milli fərqlər nəzərə alınmaqla hər bir AAQ öz mühitinə daha yaxşı uyğun olan özünün Etika Məcəlləsinin hazırlanmasına məsuliyyət daşıyır. Bu milli Etika Məcəllələri daha çox etik konsepsiyayı aydınlaşdırmalıdır. INTOSAI Etika Məcəlləsi milli Etika Məcəllələri üçün əsas kimi götürülməlidir. Hər bir AAQ özünün bütün auditorlarının milli Etika Məcəlləsindəki dəyər və prinsiplərlə tanış olması və onlara uyğun fəaliyyət göstərməsi üçün məsuliyyət daşıyır.

5. Auditorların davranışı həmişə və hər bir şəraitdə qınaqdan kənar olmalıdır. Onların peşə davranışında hər hansı qüsur və ya toxunulmaz şəxsi həyatlarındakı hər hansı yanlış hərəkət auditorların, onların təmsil etdikləri AAQ-ın və audit işinin keyfiyyətinə və həqiqiliyinə kölgə salır və AAQ-ın özünün bir təşkilat kimi etibarlılığı və səlahiyyətliliyi haqqında şübhə yarada bilər. Dövlət sektorundakı auditorlar üçün Etika Məcəlləsinin qəbul edilməsi və həyata keçirilməsi auditorlara və onların işinə inamı və etibarını artırır.

¹ Limada keçirilən INTOSAI-nin IX Konqressinin materiallarından. Materialları Avstriyada INTOSAI-nin Baş Katibindən əldə etmək olar.

6. AAQ-a inam, etibar və etimadın olması çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Auditor bu meyarları Düzgünlük, Müstəqillik, Obyektivlik, Məxfilik və Səriştəlik məsələlərini təcəssüm etdirən etik tələbləri qəbul etmək və yerinə yetirməklə daha da gücləndirir.

İnam, etibar və etimad

7. Qanunverici və/və ya icra hakimiyyəti orqanları, geniş ictimaiyyət və audit həyata keçirilən təsisatların AAQ-dan davranış və hərəkətlərində şübhə və qınaqdan uzaq yaxud inam və hörmətə layiq olmağı gözləməyə haqları vardır.
8. Auditorlar öz davranışları ilə iş fəaliyyətində həmkarları arasında qarşılıqlı əməkdaşlığı və xoş münasibəti daha da möhkəmləndirməlidirlər. Öz üzvlərinin fəaliyyətini və onların bir-birilə qarşılıqlı əməkdaşlığını dəstəkləmək peşəkarlıq xüsusiyyətinin əsas elementləridir. Auditorun malik olduğu ictimai etimad və hörmət onların əsasən keçmişdə və indi qazandıqları ümumi nailiyyətlərinin nəticəsidir. Ona görə də auditorların, daha çox geniş ictimaiyyətin marağındadır ki, auditorlar peşə yoldaşları ilə düzgün və tarazlı əlaqədə olsun.
9. Qanunverici və/və ya icra hakimiyyəti orqanları, geniş ictimaiyyət və audit həyata keçirilən təsisatlar AAQ-ın bütün işlərində ədalətli və qərəzsiz olmalarına tam əmin olmalıdırlar. Bunu təmin edən milli Etika Məcəlləsi və ya oxşar sənədlər mövcud olduğuna görə yuxarıda deyilənlər mühüm əhəmiyyətə malikdir.
10. Cəmiyyətin bütün təbəqələrinin etimada ehtiyacı vardır. Ona görə AAQ-ın hesabat və rəylərinin bu sahə ilə tanış olan üçüncü şəxslər tərəfindən dürüst və etibarlı hesab edilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir.
11. AAQ tərəfindən həyata keçirilən bütün işlər qanunverici və/və ya icra hakimiyyəti orqanları, ictimai rəy vasitəsilə düzgünlük və milli Etika Məcəlləsinə uyğunluq üzrə sınaqdan keçirilməlidir.

II Bölmə. Düzgünlük

12. Düzgünlük Etika Məcəlləsinin məğzini təşkil edir. Auditorlar öz işlərində və audit həyata keçirilən təsisatların kollektivi ilə qarşılıqlı əlaqə zamanı davranışın yüksək standartlarına (məsələn, düzgünlük və səmimiyyət) sadıq qalmağa borcludurlar. Ümumiyyətlə ictimai etimadı qoruyub saxlamaq üçün auditorlar öz davranışlarında şübhə və qınaqdan uzaq olmalıdırlar.
13. Düzgünlük nəyin doğru və ədalətli olması ilə ölçülə bilər. Düzgünlük auditorlardan audit və etik standartların forma və mahiyyətinə riayət etməyi tələb edir. Düzgünlük auditorlardan müstəqillik və obyektivlik prinsiplərinə riayət edilməsini, peşə davranışlarında standartların nöqsansız qorunub saxlanılmasını, ictimai marağı rəhbər tutaraq qərarların qəbul olunmasını, həmçinin öz işlərində və AAQ resurslarından istifadə zamanı düzgünlüyə tamamilə əməl olunmasını

tələb edir.

III Bölmə. Müstəqillik, obyektivlik və qərəzsizlik

14. Audit həyata keçirilən təsisatlardan və digər kənar maraqlı qruplardan müstəqil olması auditorlar üçün çox vacibdir. Bu o deməkdir ki, auditorların davranışı onların müstəqilliyini ya artırmalı, ya da heç olmasa azaltmamalıdır.
15. Auditorlar nəinki audit həyata keçirilən təsisatlardan və digər maraqlı qruplardan asılı olmamağa, həmçinin məşğul olduqları problem və mövzulara baxışlarında da obyektiv olmağa çalışmalıdırlar.
16. Auditorların nəinki faktiki, həmçinin zahirən müstəqil və qərəzsiz olmaları çox vacibdir.
17. Audit işinə aid olan bütün məsələlərdə auditorun müstəqilliyinə şəxsi və ya kənar maraqlarla zərər yetirilməməlidir. Auditora kənar təzyiq və ya təsirin göstərilməsi, fərdlər, audit həyata keçirilən təsisatlar, layihələr və ya proqramlar haqqında auditora qabaqcadan rəyin yaradılması, auditorun yaxın keçmişdə audit aparılan təsisatda əmək fəaliyyəti, maraq və ya loyallığın münaqişəsinə səbəb ola biləcək şəxsi və ya maliyyə münasibətləri auditorun müstəqilliyinə zərər yetirə bilər. Qanuni marağının ola biləcəyi bütün məsələlərə cəlb olunmaqdan çəkinmək auditorun öhdəliyidir.
18. Auditorlar əlaqədə olduğu bütün işlərdə obyektiv və qərəzsiz, xüsusilə öz hesabatlarında dəqiq və obyektiv olmalıdırlar. Ona görə də onların rəy və hesabatlarının nəticələri yalnız AAQ-ın audit standartlarına uyğun olaraq əldə edilmiş və toplanmış dəlillərə əsaslanmalıdır.
19. Auditorlar audit həyata keçirilən təsisatlardan və digər sahələrdən əldə edilmiş məlumatlardan istifadə etməlidirlər. Bu məlumatlar auditorların qərəzsiz şəkildə hazırladığı rəylərində qeyd edilməklə nəzərə alınmalıdırlar. Auditorlar həmçinin audit həyata keçirilən təsisatların və digər tərəflərin mövqeləri barədə də məlumat toplamalıdırlar. Lakin bu mövqelər auditorun şəxsi nəticələrinə təsir göstərməməlidir.

Siyasi bitərəflik

20. AAQ-ın həqiqi və qəbul edilən siyasi bitərəfliyini qoruyub saxlaması vacibdir. Ona görə də qərəzsiz yolla audit səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsi üçün auditorların siyasi təsirlərdən müstəqilliyini qoruyub saxlaması vacibdir. Bu, auditorlar üçün AAQ-ın qanunverici, icra və ya digər dövlət orqanları ilə (qanunvericiliklə onlara AAQ-ın hesabatlarını nəzərə almaq səlahiyyəti verilmişdir) sıx əməkdaşlığına uyğun gəlir.
21. Nəzərə almaq lazımdır ki, auditorların siyasi fəaliyyətə cəlb olunması və ya cəlb

olunmaq fikrində olması onların peşə öhdəliklərini qərəzsiz yerinə yetirmək qabiliyyətinə təsir göstərir və ya göstərə bilər. Əgər auditorların siyasi fəaliyyətdə iştirakına icazə verilərsə onlar bilməlidirlər ki, bu fəaliyyət peşə münaqişələrinin yaranmasına səbəb ola bilər.

Maraqların toqquşması

22. Əgər auditorlara audit həyata keçirilən təsisatlarda auditdən kənar məsləhətlərin verilməsi və ya xidmətlərin göstərilməsinə icazə verilərsə çalışmaq lazımdır ki, bu xidmətlər maraqların toqquşmasına gətirib çıxarmasın. Xüsusilə auditorlar əmin olmalıdırlar ki, belə məsləhət və ya xidmətlər qəti olaraq audit aparılan təsisatın rəhbərliyində qalmalı olan idarəetmə vəzifəsi və ya səlahiyyətlərinə aid deyildir.
23. Auditorlar öz müstəqilliyini qorumaq və hədiyyə və ya əvəzsiz mükafatlardan imtina etməklə onların müstəqilliyinə və düzgünlüyünə təsir edən və ya edə bilən maraqların mümkün toqquşmasından uzaq durmalıdırlar.
24. Auditorlar audit həyata keçirilən təsisatların və digər sahələrin rəhbərliyi və kollektivi ilə auditorların müstəqil fəaliyyət qabiliyyətinə təsir edən, nüfuzdan salan və təhlükə altında qoyan bütün münasibətlərdən uzaq olmalıdırlar.
25. Auditorlar öz rəsmi mövqelərindən şəxsi məqsədləri üçün istifadə etməməli, onların obyektivliyinə və müstəqilliyinə şübhə yaradan və ya korrupsiya riskinə cəlb edə bilən əlaqələrdən uzaq olmalıdırlar.
26. Auditorlar öz vəzifə borclarını yerinə yetirərkən əldə etdikləri məlumatları özləri və ya digərlərinin şəxsi mənafehi üçün istifadə etməməlidirlər. Heç kim digər fərd və ya təşkilatın ədalətsiz və ya haqsız üstünlüyünün təmin edilməsi üçün bu məlumatları yaya yaxud başqalarına zərər vermək üçün istifadə edə bilməz.

IV Bölmə. Peşə məxfiliyi

27. Auditorlar audit prosesində əldə etdikləri bu və ya digər şifahi və ya yazılı məlumatları AAQ-ın adi prosedurlarının tərkib hissəsi kimi onun əsasnaməsi və ya müvafiq qanunlarla müəyyən edilmiş vəzifələrin həyata keçirilməsi məqsədləri istisna olmaqla üçüncü tərəfə açıqlamamalıdırlar.

V Bölmə. Səriştəlik

28. Auditorlar öz vəzifələrini bacarıqla və qərəzsiz icra etmək üçün işlərində yüksək peşə standartlarını tətbiq etməli və təmaslarında özlərini həmişə peşəkarcasına aparmalıdırlar.
29. Auditorlar səlahiyyətlərinə aid olmayan işi üzərlərinə götürməməlidirlər.

30. Auditorlar tətbiq edilən audit, mühasibat və maliyyə standartlarını, siyasət, prosedur və təcrübələrini bilməli və onlara əməl etməlidirlər. Eyni zamanda onlar audit həyata keçirilən təsisatın fəaliyyətini tənzimləyən qanunverici, hüquqi və təşkilati prinsip və standartları yaxşı bilməlidirlər.

Peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması

31. Auditorlar auditin aparılması və nəzarət prosesində, müvafiq hesabatların hazırlanmasında öz vəzifələrinin icrasına peşəkarcasına yanaşmalıdırlar.

32. Auditorlar audit işlərində mümkün olan ən yüksək keyfiyyətli metod və təcrübələrdən istifadə etməlidirlər. Auditin aparılmasında və hesabatların hazırlanmasında ümumi qəbul edilmiş audit standartlarına və əsas müddəalara riayət etmək auditorların vəzifə borclarıdır.

33. Auditorların öz peşə vəzifələrini yerinə yetirmək üçün tələb olunan bacarıqların yeniləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi kimi daimi öhdəliyi vardır.

Lüğət

Bu Etika Məcəlləsində istifadə edilən terminlərin mənası və şərhı INTOSAI-nin Audit Standartlarında istifadə olunanlarla eynilik təşkil edir.